

TutoDYS

PRIRUČNIK

Za roditelje, učitelje, odgajatelje i stručnjake

Projekt je podržan Erasmus+ programom

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SADRŽAJ

S. 01 UVOD

S. 03 DIO 1 – ŠTO SU SPECIFIČNE TEŠKOĆE U UČENJU?

S. 03 DEFINICIJA

S. 03 VRSTE

S. 07 DIO 2 – PODRŠKA UČENICIMA SA SPECIFIČNIM TEŠKOĆAMA UČENJA U ŠKOLAMA U PARTNERSKIM ZEMLJAMA

S. 07 FRANCUSKA

S. 09 BELGIJA

S. 11 BUGARSKA

S. 13 HRVATSKA

S. 17 ITALIJA

S. 20 DIO 3 – TUTODYS PRIJEDLOG PROJEKTA

S. 20 OPĆE INFORMACIJE

S. 22 PODRUČJA I RAZINE KURIKULUMA

S. 25 DIO 4 – ZAŠTO JE VAŽNO RANO OTKRIVANJE SPECIFIČNIH TEŠKOĆA UČENJA: PROCJENA

S. 28 ZAKLJUČAK

S. 29 REFERENCE

UVOD

Ovaj korisnički priručnik napravljen je kako bismo olakšali uporabu TutoDys platforme. Zamišljen je na način da pruži sve tehničke i praktične informacije koje su potrebne za uporabu platforme u kontekstu učenja. Jasno i potpuno opisuje funkcionalnosti platforme kako bi svim korisnicima omogućio uporabu sadržaja na najučinkovitiji mogući način. TutoDys je Erasmus+ projekt usmjeren na specifične teškoće u učenju (eng. Specific Learning Disorders) poznatim i kao "DIS": disleksija, disgrafija, diskalkulija, dispraksija (također poznat i kao poremećaj razvoja motoričkih funkcija). Ova stanja, koja se smatraju teškoćama, poremećajima ili nedostacima, u velikoj se mjeri preklapaju i koegzistiraju. Čak i ako ovi poremećaji ni na koji način ne utječu na inteligenciju, učenici mogu imati poteškoća u školi kada nemaju odgovarajuće prilagodbe ili podršku. Ova potreba za potporom i odgovarajućim alatima za rad detaljno je prikazana u literaturi (npr. dr. Mazeau, Dorian Yeo) i u analizama koje su napravile različite nacionalne udruge učenika s teškoćama (kao što su FFDYS i APEDA u Belgiji) i nacionalna tijela (INSERM u Belgiji). Potvrđuju to i izravna iskustva projektnih partnera i njihovih mreže učitelja, obitelji i stručnjaka, ali i brojni sudionici (ukupno više od 17 000) u dva prethodna projekta usmjerena na specifične teškoće učenja, a koje su vodili neki od partnera ovog konzorcija: Dyspraxiatheca i Mooc Dys.

Stoga je cilj ovog projekta razviti platformu usmjerenu na poticanje razvoja osnovnih vještina za djecu sa specifičnim teškoćama učenja u dobi od 6 do 12 godina kao i alate za procjenu koji će promovirati rano otkrivanje specifičnih teškoća učenja.

U praksi, platforma TutoDys koju su razvili projektni partneri nudi specifične vježbe različite težine koje su povezane sa školskim kurikulumom odnosno planom i programom. Teme koje se obrađuju dio su osnovnih vještina koje osnovnoškolska djeca trebaju steći u čitanju, pisanju, govoru, STEM području i općim znanjima. Putem TutoDys platforme, učenici će moći učiti i vježbati izvan škole i pri tome se osjećati neovisno i angažirano u njima poznatom okruženju bez stresa i uz primjenu igrifikacije. Ciljane skupine ovog projekta su djeca dobi od 6 do 12 godina sa specifičnim teškoćama učenja te odgajatelji, učitelji, roditelji i stručnjaci koji se mogu osloniti na ovaj alat i slobodno pristupiti velikoj i namjenskoj količini resursa, vježbi i objašnjenja vezanih uz školski kurikulum.

Sve informacije i resursi projekta su dostupni na:

WWW.TUTODYS.EU

Korisnički priručnik pokriva sljedeća područja:

- Što su specifične teškoće u učenju?
- Kako se učenicima sa specifičnim teškoćama učenja pruža podrška u njihovim školama i kurikulumima odnosno nastavnim planovima i programima u partnerskim zemljama?
- Opće smjernice za izradu sadržaja za učenike sa specifičnim teškoćama učenja
- Projekt TutoDys: opće informacije
- Područja i razine kurikuluma (osnovne vještine čitanja, pisanja i govora, & STEM područje & područje općeg znanja
- Zašto je važno rano otkrivanje specifičnih teškoća učenja: procjena
- Zaključak

ŠTO SU SPECIFIČNE TEŠKOĆE U UČENJU?

Definicija

Shvaćanja o tome što čini teškoće u učenju mijenjala su se tijekom godina. U literaturi se također koriste izrazi kao što su "poremećaj u učenju" i (specifične) poteškoće u učenju. Istraživači se ne slažu oko toga trebaju li ti pojmovi biti različiti ili međusobno zamjenjivi. Razumijevanje i uporaba pojmova razlikuje se od zemlje do zemlje (dakle i usvojene definicije i klasifikacije). Za potrebe ovog vodiča koristit ćemo izraz "specifične teškoće u učenju".

Prema Dijagnostičkom i statističkom priručniku za mentalne poremećaje Američke psihijatrijske udruge (DSM-5, 2013.), specifične teškoće učenja općenito se dijagnosticiraju u djetetovom ranom školskom razdoblju, iako u mnogim slučajevima ostaju neotkrivene do odrasle dobi. Teškoće su neurološke prirode i karakterizirane su trajnim oštećenjem sposobnosti u barem jednom od tri glavna područja: čitanje, pisanje (pisano izražavanje) i/ili matematika.

Objašnjenje koje nudi najnovije izdanje Međunarodne klasifikacije bolesti Svjetske zdravstvene organizacije (ICD-10, 2016.) ističu činjenicu da te poteškoće nisu "posljedica nedostatka mogućnosti učenja, nisu rezultat intelektualnih teškoća i nisu posljedica nekog oblika stečene ozljede ili bolesti mozga." Navodi se da prisutnost specifičnih teškoća učenja ne sprječava učinkovito učenje na nekonvencionalan način (različitim metodama i strategijama).

Vrste

Disleksija

Disleksija je najčešći specifični poremećaj učenja neurološke prirode koji se javlja u oko 80% svih slučajeva teškoća u učenju (Donfrancesco i sur., 2010.). Teško ju je definirati jer razlozi njenih različitih manifestacija mogu biti vrlo različiti. Činjenica da manifestacije disleksije (teškoće čitanja i pisanja) mogu

varirati ovisno o kulturnim i jezičnim karakteristikama svakog pojedinca, čini problem još kompliciranijim.

Općenito, "Disleksija (ili razvojna disleksija) je neurološki razvojni poremećaj koji je posljedica nedostatka fonološke komponente jezika, koja je često neočekivana u odnosu na druge kognitivne sposobnosti i pružanje učinkovite nastave u učionici." (Lyon, Shaywitz & Shaywitz, 2003).

Osobe s disleksijom obično imaju prosječnu ili natprosječnu inteligenciju, pa unatoč poteškoćama mogu postići vrlo dobre akademske rezultate ako se problem na vrijeme prepozna i primjereno riješi.

Disgrafija

Općenito, disgrafija se definira kao poteškoće s pravopisom i/ili problemi s izražavanjem misli i ideja u pisanom obliku. One postaju najočitije u procesu učenja pisanja kada dijete krene u školu. Međutim, neki rani pokazatelji (u ranom djetinjstvu) ukazuju na moguće probleme s pisanjem u budućnosti. Disgrafija se može manifestirati na različite načine - nepravilnim/neuobičajenim držanjem olovke, različitom veličinom i razmakom između slova, nečitkim i neurednim rukopisom, sporim i pritisnutim pisanjem, pravopisnim pogreškama, nepoštivanjem gramatičkih i interpunkcijskih pravila, poteškoćama u izražavanju misli i ideja itd. (Nacionalni institut za neurološke poremećaje i moždane udare, 2006.).

Diskalkulija

Diskalkulija se odnosi na širok raspon teškoća u području matematike (Nacionalni centar za teškoće u učenju, 2006.). Općenito, diskalkulija utječe na sposobnost osobe da razumije i/ili radi s brojevima, izvodi aritmetičke operacije i percipira brojeve kao apstraktni koncept komparativnih veličina (Pierangelo & Guiliani, 2008). Problem se može uočiti i prije polaska djeteta u školu u razdoblju kada ono uči brojati, uspoređivati (veći – manji), povezivati određeni broj predmeta (npr. dvije igračke) s njihovim pojmom broja itd. Razumijevanje i rad sa nizovima također može biti znak problema s matematikom u kasnijoj fazi. Dobro je prepoznati ovu poteškoću što je ranije moguće i odmah je riješiti.

Kako se očituju?

Četiri su osnovne jezične vještine: slušanje, govor, čitanje i pisanje. Čitanje je od svega najizazovnije i najsloženije za svladavanje. Čitanje je proces koji

uključuje dvije glavne operacije: dekodiranje i razumijevanje. Dekodiranje ne uključuje samo procese razlikovanja i prepoznavanja slova i riječi, već i povezivanje grafičkih simbola s pripadajućim glasovima. Drugim riječima – ovisi o vizualnoj i fonološkoj percepciji, kao i o karakteristikama pamćenja, pažnji i razvoju govora.

Međutim, čitanje nije samo dekodiranje riječi. Krajnji cilj čitanja je razumijevanje sadržaja teksta i sposobnost izdvajanja informacija. Dekodiranje i razumijevanje jednako su potrebni i važni. Teku paralelno i međusobno su povezani. Pritom, razumijevanje nije nužan uvjet za dekodiranje, dok se dobra razina razumijevanja može postići samo ako postoji pravilno dekodiranje.

Ako je djetetu teško čitati, ako ne razumije ono što čita, očito je da neće nimalo uživati u čitanju. Štoviše, ako dijete ne vidi napredak u svojoj tehnici čitanja ili razini razumijevanja, unatoč svom trudu, vrlo brzo će izgubiti interes i motivaciju za čitanje.

Kada govorimo o stjecanju vještina pismenosti, mislimo na formiranje i razvijanje vještina čitanja i pisanja. Teškoće u učenju čitanja često su praćene teškoćama u pisanju.

Zapravo, većina predmeta zahtijeva čitanje i pisanje. Dakle, ako dijete ima poteškoća u čitanju i pisanju, to će utjecati na proces učenja u cjelini kao i na rezultate koje će postići. Nedostaci u tehnici čitanja, razumijevanju pročitano, pamćenju, vizualnoj i slušnoj obradi, organizaciji i upravljanju vremenom kao i radu sa sekvencama utječu, više ili manje, na učenje u svim predmetima.

Predmeti povezani s prirodoslovljem (uključujući elemente fizike/kemije/biologije) također su problematični za učenike sa specifičnim teškoćama u učenju. Takvi predmeti stvaraju dodatne poteškoće u svladavanju specifičnog vokabulara predmeta, kao i u sustavnom i postupnom pristupu učenju jer kod ovih predmeta razumijevanje i učenje ovisi o stupnju stečenog predznanja.

U suvremenom svijetu poznavanje barem jednog stranog jezika nije luksuz, već nužnost, pomaže u komunikaciji, pruža priliku za osobno bogaćenje i bolji posao nakon završetka studija. No, učenje stranog jezika za djecu sa teškoćama učenja predstavlja ozbiljan izazov jer se sve poteškoće s kojima se

susreću u svladavanju čitanja i pisanja na materinskom jeziku prenose i na učenje novog (stranog) jezika.

Uvjerenje da su djeca sa specifičnim teškoćama učenja lijena je pogrešno. Ono što se uočava u njihovom slučaju, prije je stvar sporijeg tempa obrade informacija potrebnih za bavljenje raznolikim intelektualnim aktivnostima. Nedostaci kratkoročnog pamćenja ne samo da utječu na njihove vještine čitanja i pisanja, već im otežavaju i planiranje vremena. Mnogi od njih ne uspijevaju ispuniti sve zadatke učenja (pripremiti lekcije, napraviti domaću zadaću). To obično nije zato što oni to ne mogu učiniti, već zato što im treba više vremena od drugih učenika da to učine.

Sposobnost upravljanja vremenom nije ljudima urođena, ona se formira odrastanjem i usavršava vježbanjem. Međutim, neka djeca drugačije doživljavaju vrijeme i zbog toga se kod njih ova vještina mora ciljano formirati i razvijati.

PODRŠKA UČENICIMA SA SPECIFIČNIM TEŠKOĆAMA UČENJA U ŠKOLAMA U PARTNERSKIM ZEMLJAMA

Francuska

Pravni okvir

U Francuskoj, podrška učenicima sa specifičnim teškoćama učenja zasniva se na "Zakonu br. 2005-102 od 11. veljače, 2005, za jednaka prava i mogućnosti, sudjelovanje i građanska prava osoba s invaliditetom". Ovaj zakon uzima u obzir 4 skupine invaliditeta: motorički, osjetilni, kognitivni i psihički.

U drugom stavku članka 114. stoji: „U tu svrhu, radnje koje se poduzimaju imaju za cilj osigurati da dijete, adolescent ili odrasla osoba s invaliditetom ima pristup ustanovama manijenjenim cijeloj populaciji i da ostane u redovnoj školi, radu i prirodnoj okolini.

Jamči se pratnja i podrška obitelji i članovima obitelji osoba s invaliditetom.”

Francuski obrazovni sustav službeno ne broji učenike sa specifičnim teškoćama učenja, ali Francuska federacija osoba sa specifičnim teškoćama učenja (FFDYS - Fédération Française des DYS) procjenjuje da 8% učenika ima jednu ili više ovih teškoća.

Ministarstvo zdravstva i solidarnosti preporučuje rano otkrivanje i liječenje. Obitelji se mogu izravno obratiti obrazovnom timu djeteta, zatražiti razgovor sa školskom medicinskom službom ili kontaktirati MDPH kako bi dobili više informacija.

MDPH i CDAPH

Misija Odjela za osobe s invaliditetom (MDPH - Maison Départementale des Personnes Handicapées) je prihvaćanje, informiranje, podrška i savjetovanje osoba s invaliditetom i njihovih obitelji, kao i podizanje svijesti o invaliditetu među građanima. Svaki odjel MDPH osniva multidisciplinarni tim koji procjenjuje potrebe osoba s invaliditetom kao i Povjerenstvo za prava i autonomiju osoba s invaliditetom (CDAPH - Commission des droits et de l'autonomie des personnes handicapées) koje donosi odluke o svim pravima

osobe u svom području nadležnosti. Dakle, učeniku čiji je invaliditet utvrđen, MDPH može dodijeliti beneficije, preporučiti školska usmjerenja i dodijeliti medicinsku i socijalnu ili stručnu pomoć.

MDPH intervenira na zahtjev osobe s invaliditetom ili njezinog zakonskog zastupnika.

Moguće prilagodbe u školskom okruženju

Individualni plan podrške (PAP - Personalized Support Plan)

Individualni plan podrške omogućuje svakom učeniku s dugotrajnim akademskim poteškoćama zbog teškoća u učenju različite obrazovne prilagodbe. Također omogućuje učeniku korištenje školske ili vlastite računalne opreme.

Individualni plan podrške je standardizirani dokument koji definira obrazovne prilagodbe i druge prilagodbe korisne za učenika. Napisan je na osnovu nacionalnog modela. Revidira se svake godine kako bi se evaluirale postojeće prilagodbe i kako bi se one razvijale zajedno sa školovanjem učenika i upisanim programima.

Kome se obratiti? Na prijedlog odgojno-obrazovnog tima ili na zahtjev obitelji.

Individualni plan odgoja i obrazovanja (PPS - Personalized Schooling Project) u skladu s teškoćama

Individualni plan odgoja i obrazovanja se odnosi na svu djecu čije stanje ispunjava definiciju invaliditeta kako je navedeno u članku 2. zakona iz 2005. i za koju je MDPH utvrdio invaliditet. Individualni plan odgoja i obrazovanja je u skladu s nacionalnim pisanim dokumentom. Utvrđuje organizaciju tijekom školovanja učenika s invaliditetom i osigurava usklađenost i kvalitetu potrebne podrške i pomoći. Također navodi potrebne obrazovne prilagodbe te promiče koherentnost djelovanja. Omogućuje Povjerenstvu za prava i autonomiju osoba s invaliditetom (CDAPH) donošenje odluka o školovanju u smislu usmjerenja, prilagođenog obrazovnog materijala (kompjuteriziranog ili ne) i stručne pomoći (specijalizirani razred ili pomoćnik u nastavi).

Kome se obratiti? MDPH.

Drugi programi

Mogući su i drugi programi podrške kako bi se privremeno otklonile određene poteškoće s kojima se učenik može susresti, kao što je Personalizirani program

za obrazovni uspjeh (PPRE), tj. intenzivni program podrške za stjecanje i uvježbavanje osnovnih vještina, ili Individualizirani program smještaja (PAI), tj. program koji predviđa smještaj učenika s kroničnim bolestima.

Budući da specifične teškoće učenja nisu "bolest" već "teškoća", udruge preporučuju da učenici dobivaju stalnu podršku u okviru Individualnog plana podrške.

Belgija

U Belgiji se većina učenika s teškoćama učenja obrazuje u redovnim školama. Za one čije su poteškoće prevelike, postoji poseban program, koji se zove obrazovanje „tipa 8“. Ovakav način obrazovanja postoji samo na razini osnovne škole. Nakon toga, učenici se vraćaju u redovno srednjoškolsko obrazovanje, ali uz posebnu podršku.

Belgija je 2009. ratificirala Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom. Na temelju te ratifikacije i na temelju belgijskog antidiskriminacijskog zakonodavstva, svaki učenik s teškoćama (tjelesnim, osjetilnim, intelektualnim teškoćama, teškoćama učenja ili ponašanja, kroničnim bolestima) ima pravo na razumnu prilagodbu u obrazovanju.

Dekret o "Razumnoj prilagodbi" od 7. prosinca 2017. zahtijeva od redovnih škola da naprave razumne prilagodbe za učenika s posebnim potrebama, pod uvjetom da je stanje učenika takvo da mu nije nužno posebno obrazovanje.

Što je razumna prilagodba?

Razumna prilagodba je konkretna mjera za smanjenje, koliko je to moguće, negativnih učinaka okoline na uključivanje osobe u društvo. Osiguravanje razumne prilagodbe za osobu s invaliditetom je obveza.

U obrazovanju prilagodba za učenike s teškoćama može biti: materijalna, pedagoška, organizacijska itd.

Ova prilagodba napravljena je u skladu s potrebama učenika tako da on ili ona mogu pristupiti, sudjelovati i napredovati na ravnopravnoj razini s učenicima koji nemaju teškoće. Cilj nije dati prednost djeci s teškoćama u razvoju, već kompenzirati nedostatke povezane s teškoćama i neprikladnom okolinom kako

bi im se omogućilo da prevladaju svoje poteškoće i ostvare ciljeve koji se očekuju na kraju školovanja.

Koji su kriteriji za dobru prilagodbu?

- zadovoljava potrebe učenika i omogućuje mu/joj učinkovito sudjelovanje u aktivnostima;
- omogućuje učeniku da ravnopravno sudjeluje sa svojim vršnjacima (sudjelujući, na svoj način, u istim aktivnostima kao i drugi; pokušavajući postići iste ciljeve učenja, ali kroz druge aktivnosti; usmjeravajući se prema osobnim ciljevima učenja);
- omogućuje što samostalniji rad tijekom nastave i kretanja po školi;
- osigurava sigurnost i poštuje dostojanstvo učenika s teškoćama.

Kako se procjenjuje 'razumnost' prilagodbe?

- trošak: prilagodba mora imati razumnu cijenu. Pri procjeni ovog troška treba uzeti u obzir financijsku sposobnost škole;
- utjecaj na organizaciju: ako prilagodba ne uzrokuje trajne teškoće u organizaciji razreda i škole, veća je vjerojatnost da će se smatrati razumnom;
- učestalost i očekivano trajanje prilagodbe: prilagodba koja je skupa, ali se koristi redovito ili dulje vrijeme ili bi je moglo koristiti nekoliko učenika s teškoćama u razvoju više će se smatrati razumnim;
- utjecaj prilagodbe na kvalitetu života učenika ili budućih učenika s teškoćama u razvoju;
- utjecaj prilagodbe na okoliš i druge učenike: prilagodba će se smatrati razumnom ako ne stvara probleme drugim učenicima;
- nepostojanje drugih mogućnosti: prilagodba će se prije smatrati razumnom ako se ne može pronaći nikakva druga mogućnost.

Individualni plan učenja i "Inkluzivna propusnica"

Osim ove mogućnosti 'razumne prilagodbe', Ministarstvo obrazovanja također je omogućilo još dva druga oblika podrške učenicima s teškoćama učenja: Individualni plan učenja i Inkluzivnu propusnicu.

Prema dekretu od 3. ožujka 2004. o organiziranju posebnog obrazovanja, "Individualni plan učenja" (ILP – Individual Learning Plan) metodološko je sredstvo kojeg za svakog učenika izrađuje i prilagođava razredno vijeće

tijekom cijelog školovanja, na temelju zapažanja i podataka koje daju različiti dionici: učenik i njegovi roditelji, nastavni tim, centar za PMS, osoblje zaduženo za rehabilitaciju, dopunski učitelj, terapeuti. U Individualnom planu učenja navedeni su specifični ciljevi koje učenik treba postići tijekom određenog razdoblja. Individualni plan učenja je dakle dinamičan alat koji se stalno razvija i prati učenika tijekom cijelog njegovog školovanja (osnovnog i srednjeg).

"Inkluzivna propusnica" je pravo koje se može aktivirati za svakog učenika s dokazanim teškoćama učenja. "Inkluzivna propusnica" prati učenika kako bi se optimiziralo njegovo uključivanje u školu omogućavajući mu pristup sadržajima prilagođenim njegovim potrebama. Središnji cilj ove propusnice je promovirati razmjenu informacija između učenika, njihovih roditelja, nastavnog tima, PMS centra i multidisciplinarnog tima stručnjaka koji se bave specifičnim potrebama učenika i na taj način omogućiti im da se bolje prilagode svom okruženju – školi i obitelji – kako bi mogli napredovati u učenju i u potpunosti se razvijati. To je alat namijenjen odraslim osobama koje prate školovanje učenika s teškoćama učenja.

Bugarska

Postojeće stanje

U Bugarskoj su do prvih godina 21. stoljeća postojale takozvane "specijalne škole" za učenike s posebnim potrebama, a oko 15 000 djece pohađalo je takve škole. Godine 2004. započeo je proces uključivanja učenika s posebnim potrebama u redovne škole i od tada je većina specijalnih škola zatvorena. Međutim, još uvijek postoji 8 specijalnih škola u Bugarskoj: 3 za djecu s oštećenjem vida, 2 za djecu s oštećenjem sluha, 3 internata za djecu i mlade koji su počinili kaznena djela.

Počevši od 2004. godine, kada je bilo samo 129 stručnjaka koji su pružali podršku učenicima s posebnim potrebama u redovnim školama, sada ih ima više od 2500. U svakoj regiji zemlje uspostavljen je Centar za podršku procesu inkluzije koji je pod izravnom nadležnošću Ministarstva obrazovanja. Centar pruža metodičku podršku, organizira edukacije za učitelje, ima stručnjake (edukacijske rehabilitatore, psihologe, logopede, specijalne pedagoge) koji rade s djecom s posebnim potrebama na licu mjesta u Centru ili u svojim školama.

Zakonski okvir

Pojmovi "Specifične teškoće učenja" i "Specifične poteškoće u učenju" koriste se bez posebne razlike u bugarskom zakonodavstvu. Specifične teškoće u učenju je krovni pojam koji se koristi za označavanje određenih poteškoća koje se često pojavljuju zajedno, a najčešće su: disleksija, dispraksija/poremećaj razvoja motoričkih funkcija, diskalkulija, ADD/ADHD.

U dokumentima djece koja su upućena na podršku za učenike s teškoćama u razvoju nalaze se sljedeće dijagnoze: R48 - Disleksija i drugi poremećaji spoznaje i razumijevanja simbola i znakova koji nisu drugdje klasificirani i F81 - Specifični razvojni poremećaji školskih vještina i njihovi podtipovi (razvrstavanje je prema ICD-10).

U Pravilniku za provedbu Zakona o javnom školstvu, Dodatne odredbe, § 3.2. (izm., NN br. 43/2014., na snazi od 23.05.2014.) glasi: „Djeca i učenici s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama su djeca i učenici s odgojno-obrazovnim potrebama kod kojih se mogu pojaviti senzorne smetnje, tjelesne smetnje, višestruke smetnje, intelektualne teškoće, komunikacijski poremećaji, specifične teškoće učenja (disleksija, disgrafija, diskalkulija), poremećaji iz spektra autizma, emocionalni poremećaji i poremećaji ponašanja.”

U prosincu 2017. godine Pravilnik broj 1 zamijenjen je novim zakonskim dokumentom – Pravilnikom o inkluzivnom obrazovanju. Učenici kojima je formalno dijagnosticirana specifična teškoća učenja (uključujući disleksiju) imaju pravo na obrazovnu podršku edukacijskog rehabilitatora, psihologa i/ili logopeda, ovisno o njihovim posebnim potrebama.

Inkluzivno obrazovanje prema ovom novom dokumentu koje je usvojilo Ministarstvo obrazovanja i znanosti Bugarske (2017.) je „proces osvještavanja, prihvaćanja i podrške za svako dijete ili učenika na temelju njegovih potreba i za različite potrebe sve djece i učenika aktiviranjem i uključivanjem resursa usmjerenih na uklanjanje svih prepreka u procesu učenja i poučavanja, te pružanja mogućnosti za razvoj i sudjelovanje sve djece i učenika u svim aspektima života zajednice” (odjeljak II., članak 3 [1]). Svakom djetetu i učeniku treba pružiti priliku za učenje i postizanje rezultata u skladu sa svojim vještinama, sposobnostima i potencijalima.

Najveći problem s kojim se obrazovni sustav u Bugarskoj suočava jest to što su sve vrste podrške dostupne samo djeci/učenicima kojima je službeno

dijagnosticirana određena teškoća, a procjena se može obaviti samo na zahtjev roditelja. Istodobno, mnogi roditelji odbijaju procjenu iz straha da će njihova djeca biti etiketirana.

Dostupna podrška

Prema novom Zakonu o odgoju i obrazovanju za djecu i mlade s teškoćama u učenju i kroničnim bolestima (2017.) postoje dvije moguće vrste potpore:

Opća podrška, usmjerena na razvoj potencijala svakog djeteta/učenika u vrtiću i školi i **Posebna podrška**, usmjerena na podršku djeci/učenicima s posebnim potrebama.

Opća podrška

Uključuje (ranu) procjenu potreba svakog djeteta/učenika, logopedski tretman (za predškolske i prve školske godine), dodatne konzultacije o školskim predmetima (za učenike), psihološku podršku (po potrebi), interesne aktivnosti, prevenciju nasilja, itd.

Posebna podrška

Dostupna je nakon procjene individualnih potreba svakog djeteta/učenika od strane komisije sastavljene od pedagoga, edukacijskog rehabilitatora, psihologa, logopeda; može uključivati pedijatra, psihijatra, neurologa (ako je potrebno). Povjerenstvo odlučuje kakva je pomoć djetetu potrebna i koliko dugo. Za djecu/učenike koji imaju pravo na posebnu podršku stručni tim izrađuje IOP (individualni obrazovni plan). Stručni tim (edukacijski rehabilitator, psiholog i/ili logoped) usko surađuje s učiteljem/razrednikom. Redoviti sastanci (rasprave), izvješća o napretku djeteta/učenika, sastanci s roditeljima, izmjene IOP-a po potrebi. Stručni tim zajedno s razrednikom i predmetnim učiteljima (za učenike nakon 5. razreda) odlučuje može li se učenik ocjenjivati "brojčanim ocjenama" (npr. 3, 4...), ili treba dobiti samo opisne ocjene (poput "zadovoljava", "dobro"...). Prva je opcija za one učenike s posebnim potrebama koji mogu zadovoljiti "zahtijevani obrazovni minimum"; druga je opcija za one učenike s posebnim potrebama koji to ne mogu.

Hrvatska

U Republici Hrvatskoj, a prema važećim zakonima i pravilnicima, odgoj i obrazovanje svakog učenika temelji se na načelima:

- prihvaćanja različitosti učenika,
- prihvaćanja različitih osobitosti razvoja učenika,
- osiguravanja uvjeta i potpore za ostvarivanje maksimalnoga razvoja potencijala svakoga pojedinog učenika,
- izjednačavanja mogućnosti za postizanje najvećega mogućeg stupnja obrazovanja,
- osiguravanja odgoja i obrazovanja učenika što bliže njegovu mjestu stanovanja.

Istim zakonom i pravilnicima je definirano da su učenici s teškoćama u razvoju oni učenici čije sposobnosti u međudjelovanju s čimbenicima iz okoline ograničavaju njegovo puno, učinkovito i ravnopravno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu s ostalim učenicima, a proizlaze iz tjelesnih, mentalnih, intelektualnih, osjetilnih oštećenja i poremećaja funkcija ili kombinacije više vrsta navedenih oštećenja i poremećaja. Dakle, učenici sa specifičnim teškoćama u učenju pripadaju u skupinu učenika s teškoćama u razvoju. Shodno tome, svakom učeniku je nužno osigurati primjerene programe školovanja i primjerene oblike pomoći u školovanju. To se ostvaruje uz programsku i profesionalnu potporu te pedagoško-didaktičku prilagodbu.

Primjereni programi školovanja i primjereni oblici pomoći u školovanju mogu biti:

- redoviti program uz individualizirane postupke,
- redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke,
- posebni program uz individualizirane postupke
- posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke.

Primjereni programi odgoja i obrazovanja ostvaruju se u redovitome razrednom odjelu, dijelom u redovitome, a dijelom u posebnome razrednom odjelu, u posebnome razrednom odjelu ili u odgojno-obrazovnoj skupini. Uz primjereni program odgoja i obrazovanja, učenicima se mogu osigurati i dodatni odgojno-obrazovni i rehabilitacijski programi.

Primjerene programe školovanja i dodatne odgojno-obrazovne i rehabilitacijske programe određuje Stručno povjerenstvo na razini svake županije, a temeljem prijedloga škole koju učenik pohađa te obvezne dokumentacije (medicinska, psihološka, edukacijsko-rehabilitacijska i druga dokumentacija). Jednom doneseno rješenje o primjerenom programu školovanja vrijedi do kraja

osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja konkretnog učenika i obvezujuće je za školu(e) koju učenik pohađa. U slučaju potrebe, Rješenje se može mijenjati, proširivati ili ukidati.

Postoji više kategorija teškoća u razvoju unutar kojih postoji više potkategorija. Specifične teškoće u učenju pripadaju u kategoriju Oštećenja jezično-govorne glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju, a dalje se dijele na: specifične teškoće u području čitanja, pisanja, računanja, specifični poremećaj razvoja motoričkih funkcija te na mješovite teškoće u učenju.

Ukoliko učenik uz specifične teškoće u učenju ima prosječne ili iznadprosječne intelektualne sposobnosti, određuje mu se, kao primjereni oblik odgoja i obrazovanja, redoviti program uz individualizirane postupke u redovitom razrednom odjelu. To znači da učenik svladava redoviti kurikulum bez sadržajnog ograničavanja, ali su mu zbog specifičnosti u funkcioniranju potrebni individualizirani postupci u radu. Individualizirani postupci podrazumijevaju različite oblike potpore s obzirom na:

- samostalnost učenika;
- vrijeme rada;
- metode rada;
- provjeravanje vještina, znanja i sposobnosti učenika;
- praćenje i vrednovanje postignuća učenika;
- aktivnost učenika;
- tehnološka, didaktička i/ili rehabilitacijska sredstva za rad i primjerene prostorne uvjete.

Individualizirani postupci mogu biti iz jednog, više ili svih predmeta te trebaju biti razrađeni kao pisani dokument, a izrađuju ga i provode učitelji/nastavnici koji predaju učeniku, a u suradnji sa stručnim suradnicima škole (pedagog, edukacijski rehabilitator, psiholog, logoped). Dokument su dužni dati i na uvid roditelju/skrbniku učenika. Dokument, tzv. obrazac individualiziranog kurikuluma mora sadržati, uz osnovne podatke o učeniku, i:

- podatke o razrednom odjelu i učitelju, imena i funkcije osoba koje učeniku povremeno ili stalno pružaju potporu u školi (npr. logoped, psiholog, pomoćnik u nastavi),
- rezultate inicijalne procjene (procjena osobitosti školskog učenja – pažnja, koncentracija, pamćenje, samostalnost, vještine, potrebe, interese, predznanja),

- opis individualiziranih postupaka koji će se primjenjivati kod učenika (opis načina predstavljanja sadržaja i zahtjeva za izvođenje aktivnosti; vrijeme potrebno za poučavanje, učenje ili izvođenje zadataka; aktivno uključivanje učenika u proces učenja, poučavanja i vrednovanja; načini vrednovanja ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda; osiguravanje primjerenih prostornih uvjeta; prilagodba materijala i primjena asistivne tehnologije).

Ukoliko učenik uz specifične teškoće u učenju ima snižene intelektualne sposobnosti, određuje mu se redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke. To znači da se ovim učenicima program prilagođava i metodički i sadržajno (smanjivanje opsega nastavnih sadržaja). U ovom slučaju, obrazac individualiziranog kurikuluma mora sadržati i osobitosti školskog učenja, odgojno-obrazovne potrebe učenika, vremensko razdoblje usvajanja sadržaja, te teme /tematska cjeline, odgojno-obrazovne ishode, aktivnosti učenika, strategije podrške (prilagodba metoda, sredstva, oblika, postupaka, zahtjeva) i ostvarenost odgojno-obrazovnih ishoda.

Prijedlog primjerenog oblika odgoja i obrazovanja predlaže za učenika sa specifičnim teškoćama u učenju mora sadržati mišljenja relevantnih stručnjaka (liječnik školske medicine, psiholog, pedagog, edukacijski rehabilitator, logoped, drugi liječnici) te izvješća razrednoga i/ili predmetnih učitelja/nastavnika o: odgojno-obrazovnim postignućima učenika, primjerenim metodama rada uz koje učenik postiže pozitivne rezultate, specifičnim nastavnim sredstvima koja se koriste u radu, mišljenje razrednika o redovitosti pohađanja nastave, uočene mogućnosti i sposobnosti, aktivnosti poduzete da se učeniku pomogne u svladavanju nastavnih sadržaja, suradnji s učiteljima/nastavnicima i roditeljima, kao i postignuća (ocjene) i opisno praćenje učenika po nastavnim predmetima. Na taj način dobiva se uvid u cjelokupno funkcioniranje učenika, te se bolje mogu odrediti primjereni oblici pomoć.

Premda je postupak određivanja primjerene podrške učeniku sa specifičnim teškoćama u učenju dobro definiran, teškoće se javljaju pri prepoznavanju specifičnih teškoća u učenju te daljeg rada s takvim učenicima. Naime, mali broj škola ima logopede i psihologe (npr. od 880 osnovnih škola, logopeda ima manje od 200, a polovica od toga broja je u Zagrebu), a učitelji i drugi stručni suradnici koji su najčešće zaposleni u školama (pedagozi) nemaju dovoljno razvijene kompetencije u ovom području. Podrška koju bi takvi učenici mogli

dobiti u zajednici (zdravstvo, udruge) također često izostaje, jer je uglavnom dostupna samo u većim gradovima. S druge strane, potreba za dodatnom podrškom učenicima sa specifičnim teškoćama u učenju raste iz dana u dan, što je evidentno po broju učenika kojima su dijagnosticirane specifične teškoće u učenju. Prema izvješću Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u 2020. godini, preko 33000 osoba je imalo neku teškoću iz kategorije jezično-govorno glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju, dok je taj broj samo dvije godine ranije (2018) bio oko 30000.

Italija

Postojeće stanje

U Italiji se kasno počela obraćati pozornost na učenike s posebnim obrazovnim potrebama. Specifične smjernice o tome kako pomoći i integrirati učenike sa specifičnim teškoćama učenja u učionici su dolazile polako i ne uvijek jasno. Trenutačno se na njih odnose smjernice koje je dalo Ministarstvo obrazovanja i intervencija regija.

Učitelji sada imaju prilično veliko znanje i dobre vještine kako bi kompenzirali poteškoće ovih učenika, uz posebne planove poučavanja i korištenje ad hoc alata, a da bi se osiguralo stjecanje znanja u nastavi i kod kuće

Zakonska regulativa

Naravno, već u 1990-ima Zakon 104/92 imao je za cilj zaštititi učenike s teškoćama u razvoju, ali je i povećao osjetljivost prema drugim vrstama teškoća i potreba koje su došle u fokus početkom 2000-ih i dovele do konkretnih rezultata od 2010. godine nadalje.

U Zakonu 53 iz 2003. godine po prvi put je sadržan koncept individualiziranog poučavanja. Učenika se potiče na rast i razvoj u skladu s njegovim sposobnostima i identitetom; učenici se moraju poštovati i cijeniti zbog svojih osobitosti. Dakle, učenje mora biti prilagođeno i dimenzionirano prema učeniku, kako bi mu se omogućilo da uspije bez ograničenja ili diskriminacije.

Naglasak je na tome da svi imaju priliku za cjeloživotno učenje, s jednakim šansama kao i drugi. Učenici moraju biti u mogućnosti postići visoke razine učenja i razviti sve potrebne vještine pomoću metoda koje moraju poštivati osobne sposobnosti učenika i biti im prilagođene. Obrazovanje je ključno za

integraciju i osobni razvoj, stoga čak i učenici s teškoćama mogu imati priliku uspješno pristupiti svijetu rada i urediti svoj život na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini.

U 2010. godini konačno su prepoznate specifične teškoće u učenju kao što su disleksija, disgrafija i diskalkulija. Zakon 170 iz 2010. godine jamči i štiti pravo na obrazovanje za učenike s ovakvim teškoćama. Škole i sveučilišta odgovorni su za utvrđivanje metoda poučavanja i najprikladnijih metoda ocjenjivanja kako bi učenici sa specifičnim teškoćama učenja mogli postići uspjeh u obrazovanju.

Nadalje, provedbena uredba od 12. srpnja 2011. godine i Smjernice za pravo na školovanje učenika i studenata sa specifičnim teškoćama učenja dale su posljednja pravila i neke operativne upute školama o postupanju u ovom području.

Smjernice talijanskog ministarstva pružaju brojna didaktička i tehnološka sredstva (kompenzacijske alate) koje učenici sa specifičnim teškoćama učenja mogu koristiti kako bi prevladali svoje poteškoće u obavljanju određenih zadataka.

Kompenzacijski alati

Sintetizator glasa pretvara tekst u govor. Diktafon pomaže učenicima u pisanju bilješki sa predavanja, dok programi za obradu teksta s provjerom pravopisa omogućuju izradu dovoljno točnih tekstova bez ponovnog čitanja. Kalkulatori olakšavaju operacije, a tablice i konceptualne karte pomažu u zaključivanju. S druge strane, pojedine mjere dopuštaju učenicima sa specifičnim teškoćama učenja da ne obavljaju određene zadatke koji su posebno teški i zahtjevni obzirom na njihovo stanje.

U Smjernicama se navodi da "nije potrebno tjerati učenika s disleksijom da čita dugačak odlomak, jer vježba, zbog teškoća, ne poboljšava njegovu sposobnost čitanja". Među dostupnim mjerama, koje se uvijek moraju evaluirati kako ne bi negativno utjecale na učenikovo učenje i postignuće, nalaze se i planirana pitanja, davanje duljeg vremena za dovršavanje zadatka ili korištenje rječnika.

Razlike između potreba

Odnedavno su uvedene i posebne obrazovne potrebe, a to su teškoće u učenju koje se ne mogu jasno odrediti, ali su ipak prisutne. Svi ti učenici imaju pravo na pristup individualiziranoj nastavi.

U slučaju razvojnih teškoća i specifičnih teškoća učenja potrebna je potvrda ili dijagnoza, inače učitelji mogu identificirati bilo kakve posebne obrazovne potrebe, koje se mogu javljati kontinuirano ili tijekom određenih vremenskih razdoblja, na temelju modela Međunarodne klasifikacije Svjetske zdravstvene organizacije.

Konkretna podrška

Učenik se smatra cjelovitom osobom iz bio-psiho-socijalne perspektive. Regionalni školski uredi i talijansko Ministarstvo prosvjete također su uspostavili mrežu podrške koju čine Teritorijalni centri za podršku koji prikupljaju i šire znanja i resurse (tzv. hardver i softver) za obrazovnu integraciju učenika s posebnim potrebama. Mreža pruža praktičnu podršku školama u kupnji i korištenju novih tehnologija za inkluziju u školi te nudi savjete i preporuke učiteljima, roditeljima i učenicima.

U Italiji također postoji velika mreža nevladinih udruga koje pomažu učenicima s posebnim obrazovnim potrebama ili specifičnim teškoćama u učenju. Ove organizacije obučavaju mentore koji zatim nadopunjuju rad učitelja koji često ne uspijevaju pružiti individualiziranu nastavu tim učenicima u učionici. Mentori rade vrijedan posao, prateći učenike pri tome često odstupajući od tradicionalnih metoda poučavanja, ali koristeći tehnike i uređaje koji učenicima omogućuju učenje unatoč poteškoćama. Mentori često rade zajedno s nastavnim osobljem i dogovaraju individualizirani plan nastave za konkretnog učenika. Ovi stručnjaci još nisu službeno uvršteni u nastavno osoblje, ali zasada se od pomoćnih učitelja, koji su zaduženi za učenike s teškoćama u razvoju, zahtijeva da imaju potrebne vještine kako bi se pomoglo učenicima sa specifičnim teškoćama učenja ili učenicima s teškoćama u razvoju.

TUTODYS PRIJEDLOG PROJEKTA

Opće informacije

Cilj projekta je razviti platformu obrazovnih aktivnosti usmjerenu podršci razvoja osnovnih akademskih vještina za djecu sa specifičnim teškoćama u učenju od 6 do 12 godina kao i modul za procjenu koji će korisnicima omogućiti pružanje rane podrške za učenike koji potencijalno imaju teškoće u učenju.

Modul za procjenu

Modul za procjenu sadrži niz pitanja za učitelje i roditelje kako bi se omogućilo rano otkrivanje specifičnih teškoća učenja. Ovaj modul ima za cilj pomoći roditeljima ili učiteljima da provjere svoje sumnje na postojanje potencijalnog problema i da mogu pružiti odgovarajuću podršku. U praksi ovaj modul sadrži dva upitnika za roditelje i nastavnike te test za učenike koji sadrži deset pitanja i vježbi po razinama.

Ovaj modul je neobavezan dio i platforma se može koristiti i bez njega.

Ovaj modul ne nudi dijagnozu, već služi kao alat za podršku odraslima u prepoznavanju je li dijete potencijalno nedijagnosticiran učenik s teškoćama u učenju, a kako bi pružio neke informacije o teškoćama i potaknuo ih da zatraže mišljenje stručnjaka ako je potrebno.

Platforma prilagođenih područja učenja

Za učenike

Platforma pruža bazu prilagođenih područja učenja povezanih sa školskim kurikulumom i usmjerenih poboljšanju sposobnosti učenika u sljedećim domenama:

- modul čitanje, pisanje i govor,
- STEM modul,
- modul općih znanja.

Svaki modul sadrži 9 razina učenja po razredu (ukupno 162) koji se sastoje od otprilike 10 do 15 vježbi, što je ukupno više od 2000 vježbi dostupnih na platformi. Ove 162 razine učenja su integrirane tako da će, ovisno o rezultatima na svakoj razini učenja, učenicima biti ponuđena sljedeća razina učenja, i to osnovna, srednja ili napredna razina.

Kako bi se poboljšao angažman učenika, poseban fokus stavljen je na vizualne aspekte platforme.

Iako su uzete u obzir specifične potrebe učenika s teškoćama učenja u pogledu fontova, razmaka, kvalitete slike itd., platforma također nudi alate za:

- izbor i modificiranje svog grafičkog radnog okruženja u bilo kojem trenutku,
- odabir i izmjenu veličine znakova i/ili fonta koji se koristi za prikaz tekstova u bilo kojem trenutku.

Naposljetku, kako bi učenike zadržali uključenima tijekom njihovog procesa učenja, platforma nudi:

- sustav nagrađivanja (zvjezdice, mjerenje napretka itd.),
- namjensku nadzornu ploču.

Za roditelje, učitelje i stručnjake

Uz module namijenjene učenicima, kreirana je namjenska nadzorna ploča za roditelje, učitelje i stručnjake. U ovom području može se pronaći puno mogućnosti:

- Kreiranje učionice

Kako bi iskoristili prednosti platforme, učitelji mogu kreirati svoju učionicu i popis učenika koje žele uključiti u program. Za kreiranje učionice dovoljan je i samo jedan učenik.

Ovim postupkom generira se jedinstvena pristupna poveznica, koja se šalje e-poštom svakom učeniku koji će se, putem jedinstvene poveznice, moći jednostavno uključiti na platformu i u svoju učionicu.

Nakon što je učionica kreirana, moguće je kreirati i definirati specifična područja učenja.

- Uporaba postojećih područja učenja

Možete započeti tako da svojim učenicima ponudite modul za procjenu ili ulazni test za svaki modul. Na osnovu toga mogu se predložiti specifična područja učenja koja će biti u skladu s njihovim identificiranim potrebama.

U suprotnom, mogu se koristiti mogućnosti određivanja područja učenja uz pomoć: dobi, složenosti, domene učenja.

Područja učenja mogu se mijenjati: možete ukloniti vježbu s popisa, reorganizirati redoslijed itd. Za cijeli razred ili za svakog pojedinog učenika.

- Praćenje napretka učenika

Rabite alate koji su na raspolaganju kako biste pratili napredak svojih učenika: možete modificirati područja učenja kako biste ih prilagodili razini učenika za kojeg se čini da ima poteškoća ili onog koji bi se mogao suočiti s više izazova tijekom učenja.

- Kreiranje vlastita područja učenja pomoću vlastitih vježbi

Duplicirajte postojeću vježbu kako biste je izmijenili ili upotrijebite predloške vježbi koji su vam na raspolaganju za stvaranje vlastitog sadržaja: možete dodati zvuk, video zapise, slike, tekstove itd.

Zatim svoje kreacije možete podijeliti sa svojim učenicima, ali i s primateljima po vašem izboru. Te nove vježbe tada će biti dodane na vaše nadzorne ploče.

Također možete odlučiti učiniti ih dostupnima cijeloj zajednici korisnika TutoDysa tako da ih registrirate u "javnom" načinu rada: kruženje dobre prakse i povećanje mogućnosti za učenike s teškoćama u učenju glavna je misija ovog zajedničkog projekta!

Video zapisi s uputama

Platforma TutoDys nudi mnogo mogućnosti i područja posvećenih različitim namjenama. Kako biste lakše naučili kako je koristiti, dostupni su različiti videozapisi. Možete ih koristiti kada želite:

- istražiti platformu u cjelini,
- upoznati svaki dio platforme u skladu s vašim potrebama,
- voditi svoje učenike, suradnike, itd. kroz platformu.

Područja i razine kurikuluma

Vježbe i zadaci na platformi podijeljeni su prema dobi i razini složenosti. Namijenjene su za uzraste od 6 do 12 godina, što odgovara razredima od 1. do 6. (npr. dob od 6 do 7 godina odgovara prvom razredu). Unutar svake dobne skupine postoje 3 razine složenosti: osnovna, srednja i napredna, a unutar

svake razine od 10 do 15 zadataka i vježbi. Vježbe i zadaci usmjereni su na tri glavna modula:

1. Čitanje, pisanje i govor
2. STEM
3. Opće znanje

Nadalje, STEM modul pokriva matematiku i prirodne znanosti (informatika, tehnologija, priroda, biologija), a Opće znanje uključuje povijest, geografiju i engleski jezik.

Unutar svakog modula, a prema dobi i stupnju složenosti (težine), odabrane su teme povezane sa školskim kurikulumom. U svakoj dobi, na svakoj razini složenosti, kroz zadatke i vježbe obrađuje se jedna ili više tema iz jednog od navedenih modula (npr. za dob 6-7 godina, 1. razred, osnovna razina, čitanje, teme su: samoglasnici i suglasnici, složena slova, čitanje u slogovima). Svi zadaci i vježbe dodatno su prilagođeni specifičnostima kurikuluma svake od zemalja sudionica projekta.

Učenik, učitelj ili roditelj bira temu, razinu složenosti i uzrast za koji želi uvježbavati zadatke. Zadaci su različitih tipova (pamćenje, parovi, preslagivanje, popunjavanje praznina i sl.), a popraćeni su jasnim uputama, često uz audio i vizualne prikaze uputa i zadataka. Nakon svakog zadatka slijedi povratna informacija o uspješnosti ili neuspješnosti te dodatna podrška u vidu pojašnjenja zadatka ako nije uspješno riješen. Nakon završetka svih zadataka unutar svakog područja učenja, preporučuje se nastavak rada na višoj razini ili povratak na manje zahtjevnu razinu.

Čitanje, pisanje i govor ključne su vještine za uspješno stjecanje znanja u bilo kojem okruženju, ali veliki su izazov za učenike s teškoćama u učenju. Sve vježbe popraćene su objašnjenjima i ključnim točkama za razvoj specifičnih pojmova ili važnih vještina. Za svaki razred (od 1 do 6) postoje 3 različite razine složenosti učenja u 3 kategorije: čitanje, pisanje i govor (ukupno 54 područja). Svako područje sadrži 10-15 vježbi vezanih uz različite teme kao i dodatna objašnjenja (npr. čitanje složenih slova, obogaćivanje vokabulara, pravilno izražavanje itd.). Ukupno ima više od 600 vježbi i zadataka. Cilj je pružiti učenicima raznolike vježbe s različitim načinima pristupa svim temama.

STEM teme su jako važne u osnovnoj školi i često ih učenici najviše vole jer su znatiželjni i žele razumjeti svijet koji ih okružuje. Nažalost, ove teme ponekad mogu biti složene, posebno za djecu s teškoćama učenja. Budući da je STEM područje vrlo široko, zadaci i vježbe su podijeljeni u 2 dodatna područja: matematika i znanost. Područje matematike odnosi se na tipično matematička znanja (npr. zbrajanje, oduzimanje, razlomci itd.), dok se područje znanosti odnosi na znanja iz prirode, biologije, informatike i tehnologije. Za svako područje i za svaki razred (1 do 6) postoje 3 razine složenosti učenja (osnovna, srednja i napredna), što daje ukupno 36 područja učenja. Za svako područje učenja kreirano je 7 do 8 vježbi, što ukupno daje preko 250 vježbi i zadataka. Svi sadržaji prilagođeni su djeci s teškoćama učenja, a poseban fokus je na igrifikaciji. Cilj je potaknuti djecu sa specifičnim teškoćama učenja da vježbaju, a da se pri tome osjećaju opušteno uz STEM vježbe. Sadržaj je osmišljen na način da djeca prihvate vježbe i da ih ne smatraju dosadnima ili napornima.

Opće znanje je modul usmjeren na teme koje možemo nazvati «svijet oko nas», odnosno odnosi se na nekoliko praktičnih i korisnih disciplina. Ovaj modul je podijeljen u 3 dodatna područja:

1. Geografija (npr. kontinenti, susjedne zemlje, glavni gradovi, oceani)
2. Povijest (npr. prapovijest, vremenska crta, povijesni događaji, europska baština)
3. Engleski jezik (npr. vokabular, boje, hrana).

Kao i u prethodnim modulima, postoje 3 razine složenosti, osnovna, srednja i napredna, za dob od 6 do 12 godina (odnosno od 1. do 6. razreda), ukupno postoje 54 područja učenja. Za svako područje ima oko 10 zadataka i vježbi, dakle ukupno preko 500 zadataka i vježbi. Cilj ovog dijela je potaknuti znatiželju učenika i dati im alternativne teme koje će povećati njihovo opće znanje. Ovaj modul također je usmjeren na europsko nasljeđe i razvijanje osnovnih vještina engleskog jezika. Budući da te teme mogu biti prilično složene, pristupa im se na jednostavan i ilustriran način. Doista, ovaj je modul još više fokusiran na igranje i zabavne vježbe za učenike s teškoćama u učenju, a kako bi stekli znanja bez potrebe da rade domaću zadaću ili da moraju raditi dosadne vježbe.

ZAŠTO JE VAŽNO RANO OTKRIVANJE SPECIFIČNIH TEŠKOĆA UČENJA: PROCJENA

Prvi korak u radu s učenikom sa specifičnim teškoćama učenja je dijagnoza. Nažalost, često se dijagnoza postavlja prekasno u odnosu na to kada bi trebalo.

Svaki se poremećaj mora rano utvrditi i procijeniti, a radi prevencije i ranog liječenja. Prethodna procjena takvih poremećaja znači dopuštanje drugim dionicima kao što su učitelji i roditelji da od samog početka poduzmu određene mjere u smislu uspostavljanja obrazovnog i društvenog odnosa s dotičnim djetetom.

Kasna dijagnoza samo dodatno učvršćuje nesigurnost i nelagodu učenika, a što često dovodi do nezainteresiranosti i demotiviranosti za učenje. U težim slučajevima može doći do psiholoških poremećaja kao što su školska fobija i depresija.

Ako učenik pokazuje znakove bilo kakve nelagode ili poteškoće, preporučljivo je procijeniti ga najkasnije u drugom razredu osnovne škole, budući da je zbog varijabilnosti rezultata testiranja preteško identificirati određeni poremećaj učenja prije polaska u školu.

U idealnom slučaju, najprikladnije je provesti formalnu dijagnozu specifičnih teškoća u učenju u području čitanja i pisanja na kraju drugog razreda osnovne škole, kako bi se učeniku dalo dovoljno vremena za automatizaciju procesa čitanja i pisanja. Procjena teškoća u području računanja obično se radi krajem trećeg razreda osnovne škole.

U svakom slučaju, rano otkrivanje je bitno, jer se čimbenici rizika mogu prepoznati već u prvom razredu osnovne škole, a u nekim slučajevima i tijekom programa predškole, a moguće je intervenirati na način da se počne s vježbanjem određenih vještina kako bi se spriječilo razvijanje bilo kojeg većeg problema ili smanjila ozbiljnost poteškoća.

Preporučena dob za izradu nekih testova procjene je šest ili sedam godina ako postoje problemi u psihomotoričkim sposobnostima. Opća koordinacija,

prostorno-vremenska organizacija, simbolizacija, jezik, odnosi i percepcija količina neke su od glavnih funkcija koje dijete razvija u dobi od 5 ili 6 godina. To je prijelazno razdoblje između vrtića i osnovne škole kada se mogu javiti određeni pokazatelji koji omogućavaju ranu dijagnozu.

Rani znakovi mogućih teškoća mogu biti:

- disfunkcije
- nesigurnost u izvedbi aktivnosti
- diskontinuitet
- zbunjenost.

Rana dijagnoza sprječava da se poremećaj kamuflira uz pomoć zaštitnih mehanizama koje učenik razvija, kao što su introvertiranost, demotivacija, zanemarivanje itd. Neprepoznavanje teškoća dovodi učenike do uvjerenja da nisu dovoljno dobri, da vrijede manje od svojih vršnjaka čime gube povjerenje u sebe, ali i u školski sustav.

A najgore je to što učenik neće moći razviti svoje potencijale, što se može definitivno negativno odraziti na njegovu karijeru, ali i ponašanje prema drugima i sebi.

Postavljanje dijagnoze može uključivati različite stručnjake, ali obično je glavna referentna točka dječji neuropsihijatar, koji vodi proces procjene, procjenjuje prisutnost teškoća na kognitivnoj razini i isključuje sve neurološke ili senzorne nedostatke. Nakon toga može se preporučiti daljnja procjena od strane drugih stručnjaka na različitim razinama:

- logoped analizira brzinu, točnost i razumijevanje čitanja i pisanja, numeričke vještine i svaku automatiziranu radnju koja još nije stabilizirana (vremenski slijed, računanje i drugo)
- radni terapeut razvojne dobi procjenjuje vještine vizualne percepcije i izvršne funkcije te procjenjuje motoričke vještine, pisanje i cjelokupnu motoričku koordinaciju
- psiholog procjenjuje djetetovo ponašanje, emocionalno stanje i intelektualno funkcioniranje, promatrajući dijete u cjelini
- oftalmolog detaljno procjenjuje pokrete očiju
- pedagog ukazuje na najfunkcionalnije obrazovne mogućnosti.

Predviđanje dijagnoze potencijalno može povećati rizik od promjenjivih rezultata jer sposobnosti djeteta još nisu razvijene. Unatoč tome, moguće je identificirati rane pokazatelje rizika (osobne i društvene) pojave teškoća u učenju koji mogu omogućiti ranu intervenciju i ranu dijagnozu. Čest je komorbiditet specifičnih teškoća učenja s drugim poremećajima, kako s neuropsihološkim poremećajima (kao što su ADHD odnosno poremećaj pažnje i hiperaktivnosti), tako i sa psihopatološkim poremećajima (anksioznost, depresija i poremećaj ponašanja).

ZAKLJUČAK

Priprema ovog vodiča za roditelje, učitelje, mentore i stručnjake bitan je aspekt projekta Tutodys: uvjereni smo da dijeljenje jasnih i cjelovitih objašnjenja čini optimalnu uporabu platforme lakšom i ugodnijom, a iznad svega pristupačnijom. Naš je cilj ovdje bio prikupiti što više relevantnih informacija i resursa na koje se korisnici mogu osloniti, kao što su:

- definicija specifičnih poremećaja učenja, dostupnost podrške u partnerskim zemljama i važnost rane dijagnoze
- kreiranje prilagođenog sadržaja osobama sa specifičnim teškoćama u učenju
- vizija projekta Tutodys
- prednosti igrifikacije e-učenja
- funkcioniranje platforme i mogućnosti koje se nude korisnicima u smislu praćenja i kreiranja
- resursi koji se tamo mogu pronaći i njihova struktura.

Nadamo se da će vam ovaj vodič pomoći da najbolje iskoristite platformu i podržite učenike i njihove potrebe!

REFERENCE

Specifične teškoće u učenju

American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition. (DSM-5) *American Psychiatric Association Publishing*. 2013.

Donfrancesco, R., Iozzino, R., Caruso, B., Ferrante, L., Mugnaini, D., Tálamo, A., Miano, S., Dimitri, A., & Masi, G. (2010). Is season of birth related to developmental dyslexia? *Annals of Dyslexia*, 60, 175–182.

ICD-10-CM Diagnosis Code F81: Specific developmental disorders of scholastic skills. <https://www.icd10data.com/>.

Lyon, G. R., Shaywitz S. E., & Shaywitz, B. A. (2003). Defining dyslexia, comorbidity, teachers' knowledge of language and reading. *Annals of Dyslexia*, 53, 1–14.

Podrška učenicima sa specifičnim teškoćama učenja u školama u partnerskim zemljama

Francuska

LOI n° 2005-102 of February 11, 2005, for equal rights and opportunities, participation and citizenship of disabled people.

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000809647/>.

Vallée, L. & Dellatola, G. (2005). Plan d'action pour les enfants atteints d'un trouble spécifique du langage. https://solidarites-sante.gouv.fr/IMG/pdf/06.reco_outils_rep-2.pdf.

Fédération Française des DYS. LES TROUBLES DYS ou Troubles spécifiques du langage et des apprentissages. <https://www.ffdys.com/troubles-dys>.

Belgija

Association belge de Parents et Professionnels pour les Enfants en Difficulté d'Apprentissage – APEDA.

<https://www.apeda.be/qui-sommes-nous/>.

Le Portail De L'enseignement En Fédération Wallonie-Bruxelles.

<http://www.enseignement.be/index.php>.

Parlement de la Communauté Française (2004). Décret organisant l'enseignement spécialisé.

https://www.gallilex.cfwb.be/document/pdf/28737_018.pdf.

Parlement de la Communauté Française (2017). Décret relatif à l'accueil, à l'accompagnement et au maintien dans l'enseignement ordinaire fondamental et secondaire des élèves présentant des besoins spécifiques.

https://www.gallilex.cfwb.be/document/pdf/44807_000.pdf

Unia - For equality, against discrimination. <https://www.unia.be/en>.

United Nations (2006). Convention relative aux droits des personnes handicapées. <https://www.un.org/esa/socdev/enable/documents/tccconvf.pdf>.

Bugarska

Десета ревизия на Международната класификация на болестите (ICD-10).

<http://ncphp.government.bg/2011-08-17-20-11-05.html>.

Наредба №1 за обучение на деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания [Ordinance №1 for education of children with special needs and/or chronic diseases] (2009).

nrdb_1_23.01.2009_sop.pdf.

Наредба за приобщаващото образование [Ordinance for Inclusive Education] (2017). Закони, правилници, конституция, кодекси, държавен вестник, правилници по прилагане. <https://lex.bg/>.

Hrvatska

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi [The Primary and Secondary School Education Act] (2012). Official Gazette, 126/2012.

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_11_126_2705.html.

Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnih povjerenstava [Ordinance on the Process of Assessing the Psychophysical State of Children and Students and the Structure of Expert Committees] (2014). Official Gazette, 67/2014. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_67_1279.html.

Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju" [Ordinance on Primary and Secondary Education of Students with Developmental Difficulties] (2015). Official Gazette, 24/2015. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_24_510.html

Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Smjernice za rad s učenicima s teškoćama u razvoju [Guidelines for working with students with disabilities] (2021). <https://mzo.gov.hr/vijesti/smjernice-za-rad-s-ucenicima-s-teskocama/4450>.

Italija

Bonini C., De Luca M.N., Franceschini E., Giannoli V., Oppes A., Santerini G., Sgherza A., Strambi V., Teodonio V., Venturi I., Zunino C., (September 2021), Una scuola speciale, *la Repubblica*. https://www.repubblica.it/cronaca/2021/09/16/news/dsa_e_bes_dalla_legge_17_0_del_2010_come_e_cambiata_la_scuola-317795231/.

OJ General Series n.39 of 17-02-1992 - Ordinary Supplement n. 30, Framework law for assistance, social integration and rights of disabled people, Law 104/92. <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1992/02/17/092G0108/sg>.

OJ General Series n.77 of 02-04-2003, Delegation of powers to the Government for the definition of the general rules on education and the essential levels of performance in the field of education and vocational training, Law 53/2003. <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2003/04/02/003G0065/sg>.

OJ General Series n.244 of 18-10-2010, New rules on specific learning disabilities in schools, Law 170/2010. <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2010/10/18/010G0192/sg>.

Ministerial Decree 12 July 2011 N. 5669, Guidelines for specific learning disorders. https://www.istruzione.it/esame_di_stato/Primo_Ciclo/normativa/allegati/prot5669_11.pdf.

Erasmus+

Ova je publikacija ostvarena uz finansijsku potporu Europske komisije. Ona izražava isključivo stajalište njenih autora i Komisija se ne može smatrati odgovornom pri uporabi informacija koje se u njoj nalaze.